

Pola tętniące życiem

kampania na rzecz ochrony różnorodności biologicznej w krajobrazie rolniczym

TOWARZYSTWO PRZYRODNICZE „BOCIAN"

ICELAND LIECHTENSTEIN NORWAY
eea grants

Pola tętniące życiem

Tradycyjny krajobraz rolniczy i jego zagrożenia

Tradycyjna polska wieś niesie ze sobą ogromne bogactwo krajobrazowe: wąskie pasy pól przeplecione łąkami, ugorami i nieużytkami, stare grusze i jabłonie rosnące na miedzach oraz zadrzewienia i kępy krzewów. Ten urozmaicony krajobraz rolniczy ma kluczowe znaczenie dla istnienia wielu związanych z nim gatunków roślin i zwierząt. Ich los zależy również od zachowania ekstensywnych (tradycyjnych) metod gospodarowania.

Fot. Maciej Cmoch

Głównym zagrożeniem dla cennej przyrody krajobrazu rolniczego jest wzrost zużycia nawozów, środków ochrony roślin oraz mechanizacja, a więc jednym słowem intensyfikacja produkcji rolnej. W Europie Zachodniej ma ona miejsce od wielu dziesięcioleci, a jej skutkiem są nieodwracalne straty w przyrodzie.

Z intensyfikacją wiąże się zwykle specjalizacja gospodarstw rolnych np. rezygnacja z produkcji zwierzęcej. Prowadzi ona często do zaorywania łąk i pastwisk, które są miejscem rozrodu i stołówką dla wielu ginących gatunków zwierząt i siedliskiem cennych roślin.

W ostatnich latach jak grzyby po deszczu powstają farmy wiatrowe. Ich lokalizacja bywa często nieprzemyślana i ma miejsce na obszarach rolniczych, które charakteryzują się wysokimi walorami przyrodniczymi i krajobrazowymi.

Innym zagrożeniem mogą być biogazownie rolnicze. Wysokie zapotrzebowanie na substrat np. kiszonkę z kukurydzy powoduje, że w okolicach biogazowni powstają rozległe monokultury kukurydzy. Tak uproszczony krajobraz nie zapewnia odpowiednich schronień czy miejsc rozrodu dla zwierząt. Nie ma w nim też miejsca dla dzikich roślin.

Niekontrolowana i rozproszona zabudowa prowadzi, poza zajmowaniem nowych terenów przeznaczonych do tej pory pod uprawę, czy wypas zwierząt, do wycofywania się gatunków unikających człowieka.

Fot. Hubert Strojanowski

Sztandarowe gatunki zwierząt krajobrazu rolniczego oraz ich zagrożenia

Pewne gatunki zwierząt, ściśle związane z określonymi środowiskami, są często uważane za wskaźniki stanu „zdrowia" ekosystemów w których żyją. Ich ochrona sprzyja zachowaniu wielu innych, współwystępujących gatunków oraz siedlisk. Takie gatunki wskaźnikowe to min. ptaki:

Bocian biały *Ciconia ciconia*

Występuje najliczniej w dolinach rzecznych i w pobliżu terenów podmokłych. Jego liczebność maleje z powodu zaprzestania koszenia i wypasu łąk. Powodem zaniku stanowisk lęgowych bociana białego są również melioracje i intensyfikacja produkcji rolniczej prowadzące do zubożenia bazy pokarmowe. W takich siedliskach bociany nie znajdują wystarczającej ilości dużych owadów, bezkręgowców i gryzoni będących podstawą ich diety.

Fot. Maciej Cmoch

Derkacz *Crex crex*

Jest to skryty ptak, przemieszczający się głównie pieszo w bujnej roślinności. Zasiedla najchętniej wilgotne łąki z kępami krzewów oraz turzycowiska. W maju i czerwcu, głównie nocą i wcześnie rano, słychać jednostajne wołanie samca derkacza przypominające pocieranie kawałkiem drewna o grzebień. Zagrożeniem dla derkacza jest osuszanie łąk oraz zaprzestanie ich użytkowania.

Fot. Cezary Korkosz

Czajka *Vanellus vanellus*

Ptak łatwy do rozpoznania dzięki obecności charakterystycznego czubka na głowie, kontrastowego ubarwienie i zaokrąglonego kształtu skrzydeł. Występowanie gatunku zależy przede wszystkim od udziału pastwisk w krajobrazie, choć w ostatnich latach coraz więcej czajek gnieździ się na polach uprawnych. W ciągu ostatnich 10 lat liczebność gatunku w Polsce spadła aż o 40%. Za główną przyczynę tego stanu uznaje się wzrastającą presję drapieżników: lisów, czy ptaków krukowatych, a także intensyfikację rolnictwa związaną z wcześnie wykonywanymi pokosami na łąkach, podczas których niszczone są lęgi tych ptaków.

Fot. Andrzej Łukijańczuk

Kuropatwa *Perdix perdix*

Kuropatwy znikają razem z miedzami, stanowiącymi najważniejsze i najbezpieczniejsze miejsca gniazdowania gatunku, jak również obfitującą w nasiona ziół i chwastów stołówkę. Innym ważnym czynnikiem spadku liczebności kuropatwy jest wzrost zużycia pestycydów powodujący ograniczenie bazy pokarmowej (owadów), zwłaszcza dla piskląt.

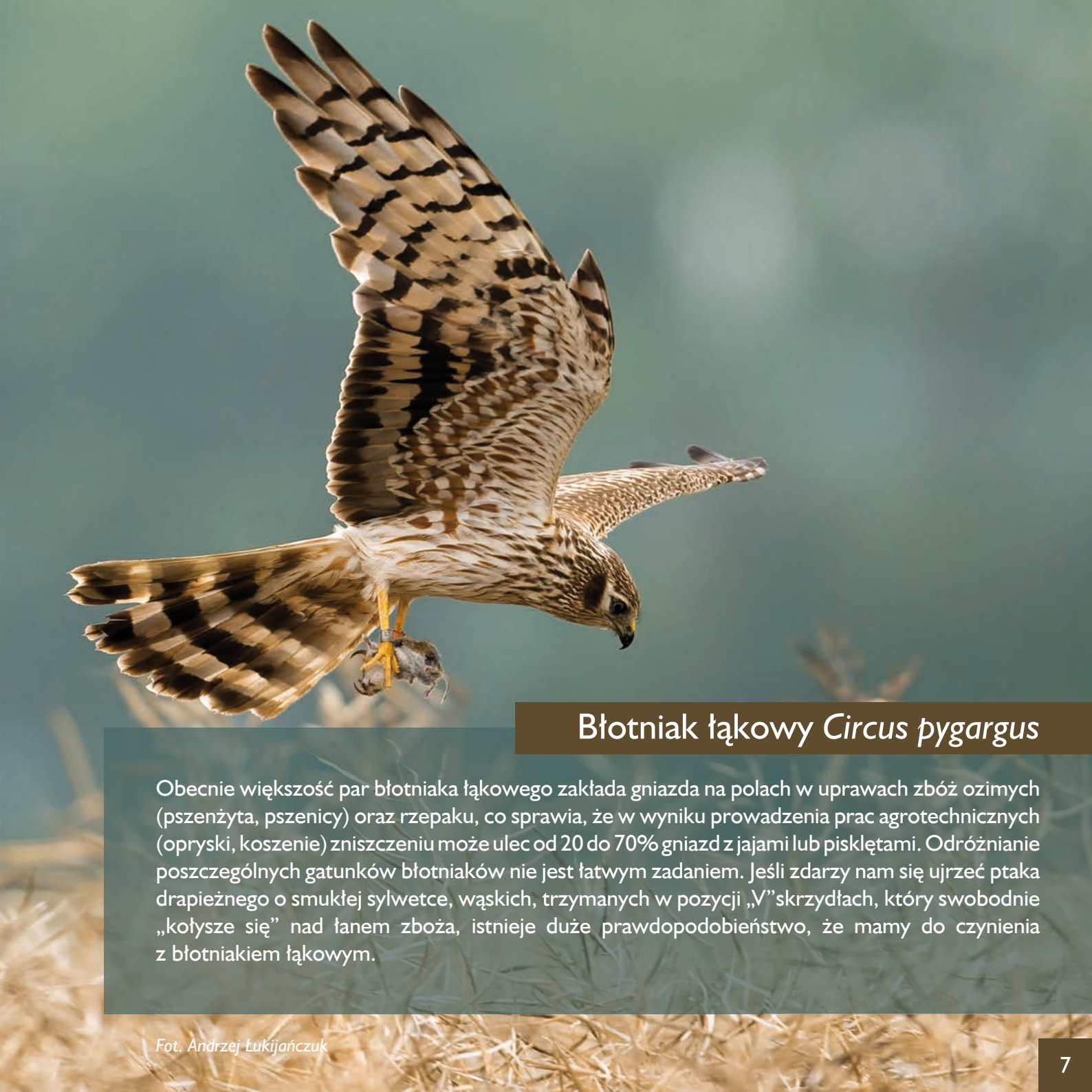
Fot. Cezary Korkosz

Przepiórka *Coturnix coturnix*

Typowo polny gatunek o malejącej liczebności. Na lęgowiska przylatuje dopiero w maju, a odlatuje w sierpniu-wrześniu. Przepiórkę bardzo trudno zobaczyć, gdyż woli uciekać pieszo w gęstej roślinności, a dopiero w momencie przypadkowego natrafienia na człowieka, zrywa się spod nóg. Z podobnych przyczyn jak w przypadku kuropatwy, w Polsce jej liczebność zmniejsza się w niepokojącym tempie, co kwalifikuje gatunek do kategorii narażonych na wyginięcie.

Fot. Cezary Więch fotopositiv.pl/natura/

Błotniak łąkowy *Circus pygargus*

Obecnie większość par błotniaka łąkowego zakłada gniazda na polach w uprawach zbóż ozimych (pszenżyta, pszenicy) oraz rzepaku, co sprawia, że w wyniku prowadzenia prac agrotechnicznych (opryski, koszenie) zniszczeniu może ulec od 20 do 70% gniazd z jajami lub pisklętami. Odróżnianie poszczególnych gatunków błotniaków nie jest łatwym zadaniem. Jeśli zdarzy nam się ujrzeć ptaka drapieżnego o smukłej sylwetce, wąskich, trzymanych w pozycji „V" skrzydłach, który swobodnie „kołysze się" nad łanem zboża, istnieje duże prawdopodobieństwo, że mamy do czynienia z błotniakiem łąkowym.

Fot. Andrzej Łukijańczuk

Skowronek *Alauda arvensis*

Bardzo liczny i szeroko rozpowszechniony gatunek nizinnego krajobrazu rolniczego. Skowronek zimuje blisko - w Europie Zachodniej i Południowej, więc powraca na lęgowiska jako jeden z pierwszych zwiastunów wiosny. Sytuacja skowronka w Polsce jest dobra – gnieździ się u nas 30% populacji europejskiej, ale jest to gatunek uzależniony od istnienia upraw jarych, miedz i nieużytków.

Fot. Andrzej Łukijańczuk

Pliszka żółta *Motacilla flava*

W Polsce wciąż jeszcze należy do ptaków dość pospolitych, a nasz kraj jest miejscem bytowania ponad 40% wszystkich pliszek zamieszkujących Unię Europejską. Co ciekawe, dawniej pliszka żółta uznawana była za gatunek łąkowy, podczas gdy obecnie większość populacji zasiedla pola uprawne.

Fot. Andrzej Łukijańczuk

Pokląskwa *Saxicola ruberta*

Gatunek urozmaiconego, otwartego krajobrazu rolniczego. Najwięcej pokląskw spotkać możemy na obszarach z mozaiką łąk, pastwisk, pól użytkowanych w sposób tradycyjny oraz ugorów i nieużytków, porośniętych wyższą roślinnością zielną i krzewiastą. Największymi zagrożeniami są dla niej: wczesne pokosy łąk i pastwisk, podczas których niszczone są gniazda ptaków, a także duże zużycie pestycydów prowadzące do zubożenia różnodonności owadów, będących jej pokarmem. Nie bez zbaczenia jest także likwidacja nieużytków, miedź i odłogów.

Fot. Andrzej Łukijańczuk

Gąsiorek *Lanius collurio*

Gatunek preferujący urozmaicony, otwarty krajobraz rolniczy z dużym udziałem tradycyjnie użytkowanych pastwisk, łąk, ugorów. Dla gąsiorków ważna jest obecność gęstych krzewów, w których zakładają gniazda. Potrafią ich także używać jego swego rodzaju spiżarni nabijając większe ofiary na ciernie.

Fot. Andrzej Łukijańczuk

Trzmiele

Poza ptakami, dobrymi wskaźnikami kondycji terenów rolniczych są owady np. trzmiele. Ich obecność i duża różnorodność gatunkowa świadczy o tym, że na danym obszarze stosuje się niewielkie ilości środków ochrony roślin, a w krajobrazie występuje bogactwo siedlisk i schronień takich jak: miedze, zadrzewienia śródpolne, nieużytki oraz ugory.
Trzmiele zakładają gniazda w zależności od gatunku w podziemnych norach gryzoni, suchych trawach, pryzmach kamieni i gruzu, dziuplach czy zakamarkach w budynkach. Likwidacja przydroży, miedz, czy zadrzewień śródpolnych wiąże się dla nich z utratą miejsc gniazdowania. Trzmielom szkodzi również nadmierne stosowanie w rolnictwie środków ochrony roślin. Nie bez znaczenia jest dla nich likwidacja starych sadów, czy tradycyjnych, pełnych kwiatów przydomowych ogrodów, które zastępują równo przystrzyżone trawniki obsadzone iglakami – w takich miejscach trzmiele nie znajdują wystarczającej ilości pożywienia. Liczebność tych owadów, w ostatnich dziesięcioleciach drastycznie spadła – wg niektórych szacunków nawet 10-krotnie!

Więcej o trzmielach i projekcie ich ochrony dowiesz się pod adresem:
http://www.tbop.org.pl/programy/ochrona/trzmiele/

Fot. Mirosław Rzęała

Elementy krajobrazu szczególnie istotne dla zachowania różnorodności biologicznej terenów rolniczych

Różnorodność biologiczna to różnorodność siedlisk oraz gatunków z nimi związanych. Im bardziej złożony, zróżnicowany krajobraz tym więcej organizmów, które odnajdą odpowiednie warunki do bytowania.

Zadrzewienia śródpolne pełnią ważne funkcje w krajobrazie rolniczym: chronią glebę przed silnym wiatrem oraz erozją i stanowią ważną ostoję bioróżnorodności, są wykorzystywane jako bezpieczne korytarze dla zwierząt odbywających wędrówki. Najczęściej spotykane formy zadrzewień to zanikające obecnie w szybkim tempie - szpalery wierzb głowiastych, które jako jedne z najwcześniej kwitnących polskich drzew są na przedwiośniu cennym pożytkiem dla owadów zapylających.

Rosnące na miedzach stare odmiany grusz i jabłoni, to nierzadko wiekowe okazy drzew. Niestety obecnie często są wycinane w celu ułatwienia uprawy roli sprzętem mechanicznym.

Fot. Maciej Cmoch

Zakrzaczenia – spełniają podobną funkcję jak zadrzewienia śródpolne, chronią głównie przed wiatrem i erozją. Często mają formę liniową - rosną wzdłuż rowów melioracyjnych, dróg czy granic działek. Pełnią wówczas dodatkowo rolę korytarzy ekologicznych dla wędrujących zwierząt.

Śródpolne oczka wodne i starorzecza – to typy zbiorników stanowiące jedną z najważniejszych ostoi bioróżnorodności w krajobrazie rolniczym. Są one siedliskiem wielu gatunków owadów, płazów, gadów. Stanowią także miejsce odpoczynku oraz żerowania polnych zwierząt.

Strefy buforowe – pasy roślinności pozostawiane wzdłuż cieków lub zbiorników wodnych. Stanowią najlepszą ochronę przed przedostawaniem się do wód środków ochrony roślin i nawozów. Korzenie roślin stanowią bowiem naturalny filtr wychwytujący azotany z wody przesączającej się do zbiorników. Są również siedliskiem dla wielu cennych gatunków zwierząt.

Żwirownie – zarówno te użytkowane, jak i porzucone, są atrakcyjnym miejscem do założenia gniazd dla wielu gatunków ptaków (np. brzegówki, sieweczki rzecznej); miejscem rozdrodu płazów (ropuchy paskówki, grzebiuszki) oraz owadów (ważek, motyli). Niestety, mimo iż stanowią cenne ostoje przyrody, często są zasypywane gruzem i śmieciami.

Miedze i nieużytki – odgrywają bardzo ważną rolę w zachowaniu różnorodności biologicznej terenów rolniczych, stanowią miejsca bytowania, żerowania oraz schronienia zarówno ptaków, owadów, jak również ssaków (np. chomika europejskiego) i gadów. Są siedliskami cennych roślin, w tym coraz rzadszych i ginących chwastów polnych.

Ugory i odłogi – pola wyłączone z użytkowania rolniczego na okres kilku lat. Niepielęgnowane zarastają samoczynnie chwastami polnymi, dzięki czemu stanowią ich enklawę i rezerwuar nasion. Z takiej stołówki i schronienia chętnie korzystają też zwierzęta.

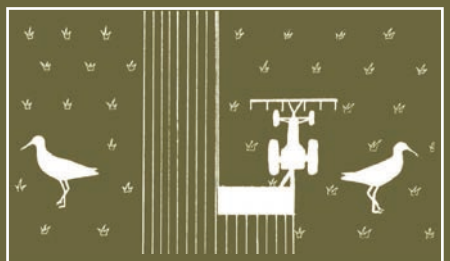
Sterty kamieni polnych – miejsca istotne dla występowania rożnych gatunków owadów (np. trzmieli i mrówek), ptaków (np. dudka, białorzytki) oraz gadów (jaszczurek, węży).

Fot. Grzegorz Leśniewski

Dobre praktyki sprzyjające ochronie różnorodności biologicznej terenów rolniczych

Dla zachowania różnorodności biologicznej terenów rolniczych ważne jest nie tylko istnienie zróżnicowanego krajobrazu, ale także odpowiednie użytkowanie gruntów rolnych.

Koszenia od środka do zewnątrz. Taka technika koszenia zmniejsza ryzyko nieumyślnego zabicia piskląt, czy młodych ssaków podczas koszenia łąki. Zwierzęta mają możliwość ucieczki w kierunku nieskoszonych fragmentów roślinności i przemieszczenia się na zewnątrz działki w bezpieczne miejsce. Koszenie od zewnątrz do środka działki zapędza natomiast zwierzęta w pułapkę, odcinając im możliwość ucieczki.

koszenie od środka - dobrze

Opóźnienie pierwszego pokosu. Koszenie łąki po 20 czerwca znacznie zwiększy szanse na pomyśle wychowanie młodych przez coraz rzadsze, gniazdujące na łąkach gatunki ptaków np. czajkę, rycyka, krwawodzioba, kulika wielkiego. Umożliwi również zakwitnięcie różnym gatunkom roślin (w tym gatunkom rzadkim!), które stanowią pokarm dla wielu owadów np. dla tak cennych dla przyrody i gospodarki człowieka zapylaczy - pszczół i trzmieli.

koszenie do środka - źle

Ograniczone nawożenie. Gospodarowanie na gruntach zgodnie z planem nawozowym, opartym na bilansie azotu oraz aktualnej analizie chemicznej gleby, określającej zawartości fosforu, potasu, magnezu oraz potrzebę wapnowania. Pozwala na uniknięcie nadmiernej chemizacji w rolnictwie poprzez nawożenie w ilościach odpowiadających rzeczywistym potrzebom roślin.

Płodozmian czyli następstwo roślin uprawnych z różnych rodzin na gruntach ornych. Stosowanie płodozmianu zapobiega rozprzestrzenianiu się chorób i szkodników w uprawach oraz użyźnia glebę. Poza tym korzystnie wpływa na różnorodność biologiczną poprzez tworzenie mozaiki upraw.

Zamontowanie z przodu ciągnika „**wypłaszacza**", czyli uzbrojonego w stukające łańcuchy urządzenia, powoduje, że podczas koszenia zwierzęta są płoszone z darni traw i zmuszane do ucieczki w bezpieczne miejsca.

Sadzenie i ogławianie wierzb. Znany nam, charakterystyczny pokrój wierzby głowiastej powstaje wyłącznie w wyniku regularnej pielęgnacji drzewa, polegającej na obcinaniu pędów (ogławianiu) w okresie jesienno-zimowym. Niegdyś była ona prowadzona z korzyścią dla człowieka, który pozyskiwał pędy wierzb na wiklinę, paszę dla zwierząt lub na opał. Dziś, stare okazy przerastają i rozłamują się pod ciężarem gałęzi. Jedynym sposobem na ocalenie wierzb głowiastych jest ich regularne ogławianie. Warto także sadzić nowe wierzby – drzewa te bardzo łatwo się ukorzeniają, a jako sadzonki wystarczy wykorzystać pędy obcięte z okolicznych wierzb (przepis na wierzbę głowiastą można znaleźć na końcu broszury).

Rys. Adam Tarłowski

Program Rolnośrodowiskowo - Klimatyczny

Szansę na utrzymanie w dobrym stanie tego, co jeszcze zostało oraz uniknięcie ekologicznych skutków postępującej intensyfikacji produkcji rolnej daje powszechne wdrażanie w gospodarstwach rolnych Programów Rolnośrodowiskowo–Klimatycznych.

Program powinien być realizowany przez min. 5 lat. Rolnik uczestniczący w programie otrzymuje dopłatę rolnośrodowiskowo-klimatyczną przez cały okres trwania zobowiązania. Jest ona wypłacana corocznie przez Agencję Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa. Na terenie całego gospodarstwa objętego działaniem istnieje obowiązek zachowania wyjściowej powierzchni trwałych użytków zielonych i elementów krajobrazu nieużytkowanych rolniczo. Rolnik przystępujący do programu musi przestrzegać również ustalonych wymogów, w przypadku pakietów „przyrodniczych" są to m.in:

- opóźnienie terminu pierwszego pokosu w celu zwiększenia przeżywalności piskląt ptaków gnieżdżących się na użytkach zielonych;
- koszenie łąki od środka do zewnątrz w sposób umożliwiający bezpieczną ucieczkę zwierząt z koszonej powierzchni;
- brak nawożenia lub jego ograniczenie;
- zmniejszenie obsady zwierząt na pastwisku (w przypadku użytkowania pastwiskowego lub kośno-pastwiskowego) w celu ograniczenia przypadków rozdeptywania gniazd ptaków przez zwierzęta gospodarskie;
- pozostawienie niewielkich fragmentów niekoszonych, stanowiących miejsca schronienia zwierząt oraz ostoje roślin żywicielskich dla owadów;
- obowiązek usunięcie skoszonej biomasy w celu uniknięcia przeżyźnienia siedliska.

Szczegółowe informacje na temat pakietów z których składa się Program Rolnośrodowiskowo-Klimatyczny uzyskać można w ARiMR.

Fot. Maciej Cmoch

O projekcie „Pola tętniące życiem”

„Pola tętniące życiem – kampania na rzecz ochrony różnorodności biologicznej w krajobrazie rolniczym” to projekt edukacyjny, którego celem jest podniesienie świadomości społecznej dotyczącej wartości przyrodniczej terenów rolniczych Polski.

Przy pomocy tej kampanii chcemy pokazać piękno i różnorodność krajobrazu, zaciekawić odbiorcę biologią gatunków związanych z terenami rolniczymi oraz pokazać nieszkodliwe dla przyrody sposoby gospodarowania.

Grupą docelową projektu są mieszkańcy terenów rolniczych wschodniej Polski – głównie młodzież szkolna i rolnicy z województw: mazowieckiego, warmińsko-mazurskiego, podlaskiego, świętokrzyskiego i lubelskiego. Działania prowadzą lokalni koordynatorzy w 30 powiatach. Ich zadaniem jest: organizowanie pokazów specjalnie nakręconego filmu o przyrodzie krajobrazu rolniczego, szkolenie nauczycieli, organizowanie pokazowych lekcji w szkołach (z wykorzystaniem przygotowanych dla celów projektu materiałów edukacyjnych), udział w lokalnych festynach.

Fot. Renata Popielarz

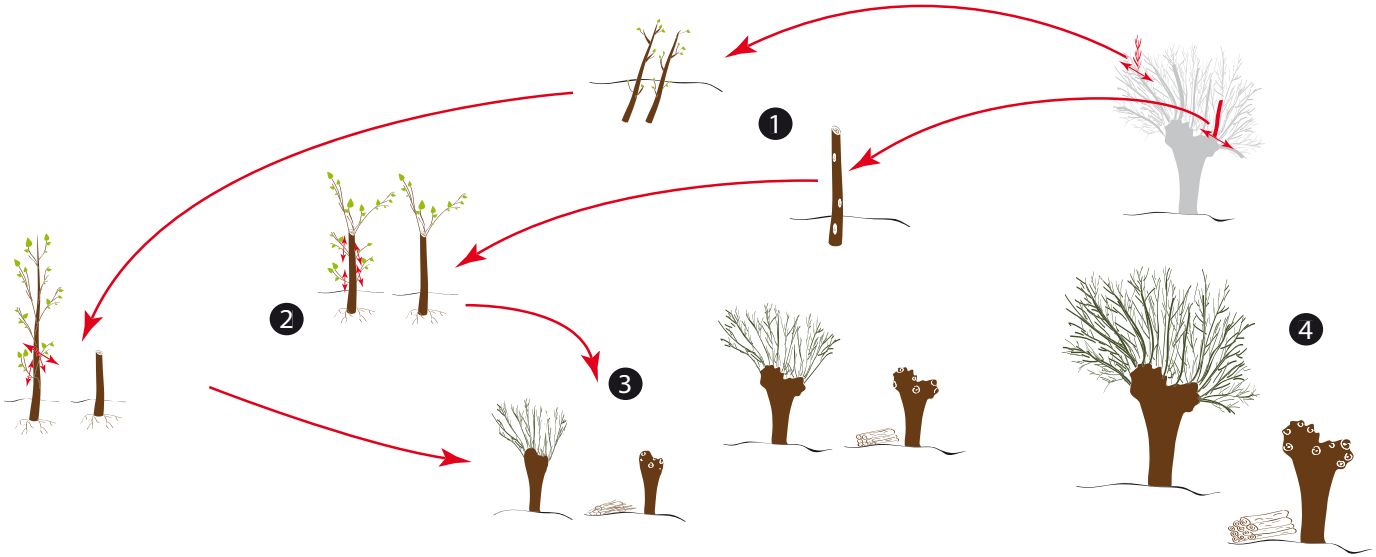

Na terenie województw objętych projektem prezentujemy wystawę profesjonalnych zdjęć przyrodniczych, a zimą organizujemy akcje ogławiania wierzb.

Zakładamy, że poprzez przeprowadzenie tak różnorodnych działań edukacyjnych uda nam się dotrzeć z przekazem do szerokiego grona odbiorców, zainteresować ich przyrodą polskiej wsi, uświadomić im, że to od ich działań zależy dalszy los ginących już na zachodzie Europy gatunków związanych z ekstensywną gospodarką rolną.

Projekt będzie realizowany do połowy 2016 roku, ale dzięki stworzonej stronie internetowej **pola.bocian.org.pl** informacje o projekcie, materiały edukacyjne, konkursy i quizy dla dzieci dostępne będą również po zakończeniu projektu.

Fot. Anna Jadczak

Rys. Paweł Rogiński

Przepis na wierzbę głowiastą

I

Wriant I – sztobry
Wierzby łatwo rozmnażają się ze zdrewniałych nieukorzenionych sadzonek (sztobrów) - kawałków patyków długości ok. 30 cm sadzonych wprost do gruntu, w szparę, późną jesienią lub wczesną wiosną. Po ukorzenieniu i wypuszczeniu pędów młodą roślinę prowadzimy w formie drzewiastej z jednym pniem.

Wariant II – żywokoły
Na terenach z wysokim poziomem wody gruntowej sadzimy grube pędy wierzbowe o średnicy 5-10 cm i długości (w zależności od potrzeb) 1,5 - 2,5 m. Żywokoły pozyskujemy ze starszych wierzb zimą i sadzimy w marcu/kwietniu po rozmarznięciu gruntu. Wbijamy je w spulchnioną ziemię na taką głębokość na jaką się uda.

II

Cd. Wriant I
Prowadzimy wierzbę w formie piennej, aż uzyska na wysokości 2 m grubość 5 cm. Zazwyczaj trwa to kilka lat. Po osiągnięciu tej grubości, na wiosnę obcinamy wierzchołek i pędy boczne.

Cd. Wariant II
W roku posadzenia wycinamy odbijające z pnia pędy. Zostawiamy tylko te na wierzchołku i dbamy o dużą wilgotność gruntu w czasie suszy.

III

II – X rok po posadzeniu żywokołów lub ogłowieniu młodej werzby wyhodowanej z sadzonki wierzbowej postępujemy tak samo w obu wariantach. Ukorzenione drzewko ogławiamy co roku lub co 2 lata przez następne 10 lat, obcinając wszystkie pędy wyrastające z wierzchołka.

IV

Po 10 roku ogławiamy co ok. 5 lat.

Ogławianie prowadzimy w okresie spoczynku drzewa czyli od listopada do końca lutego.

Towarzystwo Przyrodnicze „Bocian”
ul. Radomska 22 lokal 32, 02-323 Warszawa,
tel.: 22 822 54 22;
www.bocian.org.pl
pola.bocian.org.pl

Teksty: Aleksandra Wierzbicka, Dominik Krupiński, Marek Kowalski, Monika Stefaniak
Rysunki: Paweł Rogiński, Marek Kołodziejczyk.

Zdjęcia:
Maciej Cmoch, Anna Jadczak, Beata Kalinowska, Cezary Korkosz, Grzegorz Leśniewski, Andrzej Łukijańczuk, Renata Popielarz, Mirosław Rzępała, Cezary Więch.

Serdecznie dziękujemy autorom za bezpłatne udostępnienie zdjęć.

Skład: Paweł Rogiński
Druk: EjkoDruk

ISBN: 978-83-60647-23-3

Nakład: 20 000 egz

CHROŃ Z NAMI PRZYRODĘ

Towarzystwo Przyrodnicze „Bocian” jest organizacją pożytku publicznego zajmującą się ochroną rodzimej przyrody. Prowadzimy projekty ochrony zagrożonych gatunków. Ważną częścią naszej działalności jest ochrona cennych przyrodniczo terenów – muraw i łąk w dolinie Bugu, Łąk Kazuńskich, stawów w Kraśniczej Woli, szpalerów wierzb głowiastych. Prowadzimy także Polską Kartotekę Przyrodniczą, której celem jest gromadzenie danych o naszej przyrodzie i zachodzących w niej zmianach. Co rocznie przeprowadzamy od kilkudziesięciu do kilkuset zajęć edukacyjnych z dziećmi i młodzieżą, poszerzając ich wiedzę o przyrodzie i jej ochronie.

Nasze działania finansujemy z dotacji celowych, darowizn oraz 1% podatku od osób fizycznych.

Ty też możesz nam pomóc.
Zobacz jak to zrobić na
BOCIAN.ORG.PL/WSPARCIE

Nasz numer KRS: 0000107301

Publikacja jest projektu dofinansowanego przez Islandię, Liechtenstein oraz Norwegię w ramach funduszy EOG.:
„Pola tętniące życiem – kampania na rzecz ochrony różnorodności biologicznej w krajobrazie rolniczym”